

STEREOTYPY PERCEPCE VEŘEJNOSTI VŮČI OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Public perception of stereotypes against victims of domestic violence

Martina Hrušková, Lucie Kozlová, Hana Francová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra sociální práce

Summary

Domestic violence reported according to all previous studies, a clear gender perspective. Although relations between the partners in the family ever changing in relation to changes in socioeconomic conditions, violent behaviour is embedded in the family and most likely will appear in the future. The situation is considerably complicated by the fact the high confidentiality of these violent acts and directly related ingrained erroneous stereotypical perception of domestic violence in the Czech population, the vast majority of which is directly related to the nature and character of the perpetrator and the victim, respectively their mutual interactions. These false stereotypes are the first obstacle that must be removed in the fight against that social pathological phenomenon. The intention of the authors is to describe a well-known and repeatedly published description of symptoms, causes and effects of domestic violence – the aim of the research was formulated towards identifying the views and attitudes of contemporary the Czech public about victims of domestic violence, and their changes at intervals of ten years in connection with the fundamental legislative and the social change in this field of victims of domestic violence.

Key words: *stereotypes – domestic violence – victims of domestic violence – longitudinal research – semantic differential*

Souhrn

Domácí násilí vykazuje dle všech dosavadních studií jasnou genderovou perspektivu. Přestože se vztahy mezi partnery v rodině historicky proměňují v souvislosti se změnami socioekonomických podmínek, násilné chování je v rodině zakotveno a s největší pravděpodobností se bude objevovat i nadále. Celou situaci podstatně komplikuje fakt vysokého utajení těchto násilných činů a přímo související hluboce zakořeněné chybné stereotypní vnímání domácího násilí v české populaci, jehož naprostá většina se přímo dotýká povahy a charakteru násilníka a oběti, resp. jejich vzájemných interakcí. Tyto falešné stereotypy představují první překážku, jež je nutno odstranit v boji proti zmíněnému sociálněpatologickému jevu. Záměrem autorek není popisovat všeobecně známé a opakovaně publikované deskripce projevů, příčin a dopadů domácího násilí – cíl výzkumného šetření byl orientován na zjištění názorů a postojů soudobé české veřejnosti o obětech domácího násilí, a to jejich proměny v odstupu deseti let v souvislosti se zásadními legislativními a sociálními změnami v této oblasti. Sběr primárních dat probíhal v obou etapách výzkumu metodou sémantického diferenciálu. Základní soubor tvořili v obou výzkumných obdobích obyvatelé Českých Budějovic a obě výběrové populace byly konstruovány na základě statistického kvótního výběru, kde kvótou výběru bylo dovršení zletilosti respondenta. Vzorek dále kopíroval známé znaky základního souboru, například věk, vzdělání, pohlaví, lokalitu bydliště, čímž byly respektovány základní podmínky pro realizaci longitudinálního výzkumu.

Klíčová slova: *stereotypy – domácí násilí – oběti domácího násilí – longitudinální výzkum – sémantický diferenciál*

Submitted: 2013-01-16 • Accepted: 2013-04-03 • Published online: 2013-06-28

PREVENCE ÚRAZŮ, OTRAV A NÁSILÍ: 9/1: 7–14 • ISSN 1801-0261 (Print) • ISSN 1804-7858 (Online)

Domácí násilí v genderové perspektivě

Problematika genderu, genderové rovnosti a genderem podmíněného násilí, respektive jeho negativních dopadů, vychází z konzervování genderově stereotypního vnímání společnosti. Jednorázové osvětové akce přispívají minimálně ke změně postojů, vnímání a hodnocení problematiky domácího násilí širokou veřejností, jelikož se jedná o návyky a poznatky získané tzv. genderovou socializací, která počíná narozením. Již od dětství se maskulinita a femininita utvářejí ve vzájemné opozici (srov.: Červinková et al., 2002, s. 3; Renzetti, Curan, 2003, s. 58; Wharton, 2005, s. 238). Vlastnosti a projevy chování bývají označovány a rozlišovány na mužské a ženské. S přibývajícím věkem a s ním souvisejícím počtem rolí v životě dochází k prohlubování genderových rozdílů (srov. Čermáková, 1995, s. 10). Skryté i zjevné genderové stereotypy se běžně objevují v médiích, která hrají rozhodující roli ve strukturování lidského chování, především pak chování dospívajících, a v současné době i dětí. Předkládají konkrétní představy o ideálním mužském a ženském těle a o vztazích mezi oběma pohlavími a ve své podstatě prezentují očekávání, jež jsou v oba rody v rámci stereotypního vnímání společností vkládána. V tomto slova smyslu podporují úvahy a přesvědčení o mužské dominanci a „tradičním“ postavení ženy v lidské společnosti – standardizovaná, stereotypní očekávání. Ta hrají podstatnou roli ve fixaci sociálních „představ“ populace o domácím násilí. Pokud jedinci tzv. zapadají do fasády (Goffman, 1999, s. 34, 93), tedy v typických situacích jednájí typicky, jsou pro nás neviditelní. Pokud vidíme odlišnost, vzbuzuje naši pozornost, snažíme se ji někam zařadit (označit ji, stigmatizovat). Toto pojetí pak zjednodušuje jedinci orientaci ve světě. Autorky příspěvku jsou přesvědčeny, že toto platí i o problematice vnímání obětí domácího násilí.

Domácí násilí v kontextu legislativy

Klíčová motivace pro realizaci našeho výzkumu spočívá ve výrazných legislativních změnách, které se v oblasti domácího násilí odehrály v posledních deseti letech. Podstatnou změnou v přístupu státních orgánů k problematice domácího násilí v České republice je novelizace trestního zákona č. 91/2004 Sb., jímž vstoupila v platnost s účinností od 1. června 2004 do trestního zákona pod ustanovením § 215a (předpis č. 91/2004 Sb.) nová skutková podstata – týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. V novém trestním zákoníku jde o § 199 „Týrání osoby žijící ve společném

obydlí“, § 198 „Týrání svěřené osoby“ a § 354 „Nebezpečné pronásledování – stalking“.

Další legislativní změnu představuje přijetí zákona č. 135/2006 Sb. (předpis č. 135/2006 Sb.), kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím a jež nabyl účinnosti dne 1. ledna 2007. Česká republika se tak zařadila mezi státy Evropské unie disponující komplexně upravenou ochranou před domácím násilím, a to nejen v institutech civilního a trestního práva, ale vytvářející zároveň i podmínky pro následnou pomoc osobám domácím násilím ohroženým (Hrušková, 2008, s. 75). V obecné rovině se tedy jedná o opatření, jež je povinná činit exekutiva, nikoli sama ohrožená osoba. Opačný princip by naopak přispíval ke zvýšení traumatizace ohrožené osoby, která je v daném případě zpravidla ekonomicky oslabena, ztrácí sociální kontakty, mohou se u ní objevit zdravotní obtíže a psychické problémy. Institut tzv. vykazání¹ je v každém ohledu nutno vnímat jako opatření subsidiární povahy, které se užije pouze tehdy, nelze-li jeho účelu, tj. zajištění náležité ochrany a bezpečnosti ohrožené osoby, dosáhnout jinak. Jedním ze základních předpokladů efektivního fungování nové koncepce, inspirované rakouskými zkušenostmi, je přitom vytvoření intervenčních center² jako státem uznaných středisek poskytujících ohrožené osobě psychosociální a právní pomoc, jakož i úzká spolupráce mezi jednotlivými institucemi státního i nestátního charakteru působícími v oblasti ochrany před domácím násilím.

Zajímalo nás tedy, jakým způsobem se proměnilo vnímání široké veřejnosti k fenoménu domácího násilí, především pak reflexe veřejnosti směrem k obětem. Domníváme se, že právě charakteristika oběti, respektive její možná „zkreslení“, komplikuje účinnost preventivních opatření proti tomuto sociálněpatologickému jevu. Zmiňovaná „zkreslení“ se odvozují od povahy pohlavně-genderového systému v naší společnosti a jsou podmíněna tzv. genderovými stereotypy, tedy tradičními a často i diskriminačními představami o typicky mužských a ženských vlastnostech a o rolích a pozicích mužů a žen ve společnosti. Mívají často podobu tradovaných, pevně zakořeněných představ či fixovaných postojů. Genderové role a genderovou identitu si dítě neosvojuje mechanicky vlivem rodiče, ale tím, že se s ním různými způsoby identifikuje (Gjuričová, 1999, s. 32). Genderová identita se u dětí liší podle jejich rodinného prostředí, podle osobnosti rodičů a způsobu, jakým s nimi rodiče jednájí. Na základě genderových stereotypů bývá v rodinách prosazován model muže, který má nárok na určitá

privilegia a pěstuje si pocit nadřazenosti. Statistiky jasně prokazují naprostou převahu mužů-násilníků a žen-obětí domácího násilí, proto je násilí na ženách označováno jako genderem podmíněné násilí (Hrušková, Kozlová, 2003, s. 25). Stereotypy obvykle působí automaticky, často na implicitní rovině, a je jim věnována minimální vědomá pozornost, přičemž mají podstatný vliv na kognitivní procesy a chování, a to i u jedinců, kteří s nimi vědomě nesouhlasí (Fiske, 2000, s. 304). V jejich jádru je kategorizace, která probíhá velmi rychle a automaticky a která souvisí s nutností strukturovat složité sociální prostředí (kognitivní ekonomie a efektivita) za účelem uceleného, srozumitelného obrazu světa.

Po analýze teoretických východisek si autorky stanovily následující cíle výzkumného šetření: zjištění názorů a postojů české veřejnosti o obětech domácího násilí a proměny názorů veřejnosti v odstupu deseti let v souvislosti se zásadními legislativními a sociálními změnami v této oblasti.

METODIKA A CHARAKTERISTIKA SOUBORU

Pro naplnění cíle byl realizován longitudinální výzkum, představující jeden z typů sociologického šetření. Tento typ výzkumu reprezentuje způsob, jak v sociologii a mnoha dalších oborech měřit změnu nebo kauzální vztahy. Podle Menarda (2008, s. 16) je charakteristický tím, že pro každou proměnnou jsou data sbírána v alespoň dvou rozdílných časových obdobích, v našem případě se jednalo o období v odstupu deseti let, roky 2002 a 2012. Autorky respektovaly Jeřábekovo pojetí, kdy jsou respondenti v rámci jednotlivých cyklů sběru dat titíž nebo alespoň srovnatelní a analýza zahrnuje srovnání mezi cykly; jedná se tedy o typ neexperimentální výzkumné studie soustředující se na sledování zvolené populace systémem několika vzájemně spjatých nebo navazujících výzkumných šetření (Jeřábek, 1992, s. 48). Cíle výzkumného šetření bylo v obou etapách výzkumu dosaženo metodou sémantického diferenciálu, která představuje sociálně-psychologickou a sociologickou metodu zjišťující nuance v postojích respondentů prostřednictvím dotazníku (Osgood et al., 1957, s. 3). Jakkoliv bývá přechod od množství kvalitativně různých stránek a určení sociální reality ke stručnému kvantitativnímu vyjádření provázen rizikem redukce, proti jiným škálovacím technikám vykazuje sémantický diferenciál určitou přednost: relativně široký záběr a heterogenita indikátorů se promítá do roviny interpretace výsledků. Představa mnohorozměrného sémantického prostoru, v němž jednotlivce (nebo sociální

skupina) strukturně situuje jednotlivé pojmy, je přijatelnější než model jednorozměrného kontinua. S ohledem na to, jak obtížně se takové kontinuum pomocí různých škálovacích postupů vytváří, vykazuje sémantický diferenciál nespornou originalitu (Buriánek, 1988, s. 646).

Základní soubor tvořili v obou výzkumných obdobích obyvatelé Českých Budějovic a obě výběrové populace byly konstruovány na základě statistického kvótního výběru, kde kvótou výběru bylo dovršení zletilosti respondenta. Vzorek dále kopíroval známé znaky základního souboru, například věk, vzdělání, pohlaví, lokalitu bydliště, čímž byly respektovány základní podmínky pro realizaci longitudinálního výzkumu. Reprezentativnost a následná možnost generalizace dat byla zajištěna odpovídajícím počtem respondentů – reprezentativní vzorek představoval 1,5–1,7procentní zastoupení obyvatel Českých Budějovic starších 18 let. Počet osob v základním souboru vycházel z údajů Českého statistického úřadu o věkovém složení obyvatelstva v letech 2002 a 2012 v Českých Budějovicích, základní soubor byl v roce 2002 zastoupen 77 749 obyvateli staršími 18 let a v roce 2012 byla velikost základního souboru 76 465 osob. Z počtu 1 400 osobně rozdaných a sesbíraných dotazníků v roce 2002 bylo vráceno 1 128 dotazníků. Návratnost činila 81 %. Z počtu 1 400 distribuovaných dotazníků v roce 2012 bylo vráceno 1 304 dotazníků. Návratnost činila 93 %. K vyhodnocení dat získaných dotazníkovým šetřením byly aplikovány základní statistické metody vhodné pro analýzu kategoriálních dat především popisné charakteristiky.

VÝSLEDKY A DISKUSE

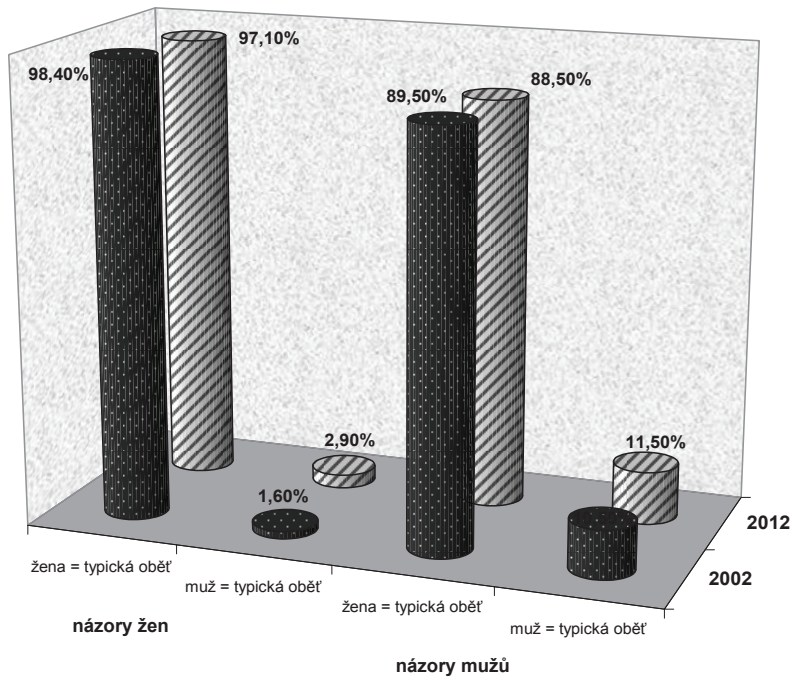
Při konstruování variant odpovědí byla aplikována technika nucené volby, tedy vypuštění neutrální kategorie, aby respondent vyjádřil jasné mínění v kategoriích popisujících souhlas, resp. nesouhlas. Záměrně bylo v záhlaví formuláře použito pouze termínu „domácí násilí“ s vypuštěním „typu“ oběti, aby respondenti sami prokázali, jaký gender oběti přisuzují. V první vlně šetření 66,9 % respondentů uvedlo, že obětí domácího násilí je vždy žena, 24,2 % respondentů se domnívá, že obětí je spíše žena (společně tedy 91,9 % respondentů). V tomto slova smyslu veřejnost v podstatě odhadla poměr zastoupení žen a mužů v roli oběti domácího násilí.³ Domníváme se, že skutečnost, že 10,5 % mužů považuje muže za typickou obětí, je signifikantní. Domácí násilí na ženách tedy jasně vykazuje genderovou podmíněnost, podobně jako ji vykazuje i nejčastější forma domácího násilí. Ve

druhé vlně výzkumného šetření v roce 2012 nejsou ve výsledcích patrné žádné výrazné změny – jedná se o pouze minimální posun. Názory žen na ty-

pický gender oběti se přiklánějí v 97,1 % odpovědí k femininitě, názory mužů potom v 88,5 % případů (graf 1).

Tabulka 1 Složení výběrových souborů podle pohlaví a věkových kategorií

Popisné statistiky	Absolutní četnost		Relativní četnost (%)	
	2002	2012	2002	2012
Pohlaví (celkem)	1 128	1 304	100	100
Muži	519	626	46	48
Ženy	609	678	54	52
Věkové kategorie				
18–30	227	235	20	18
31–45	251	267	22	20
46–60	334	414	30	32
61–100	316	388	28	30

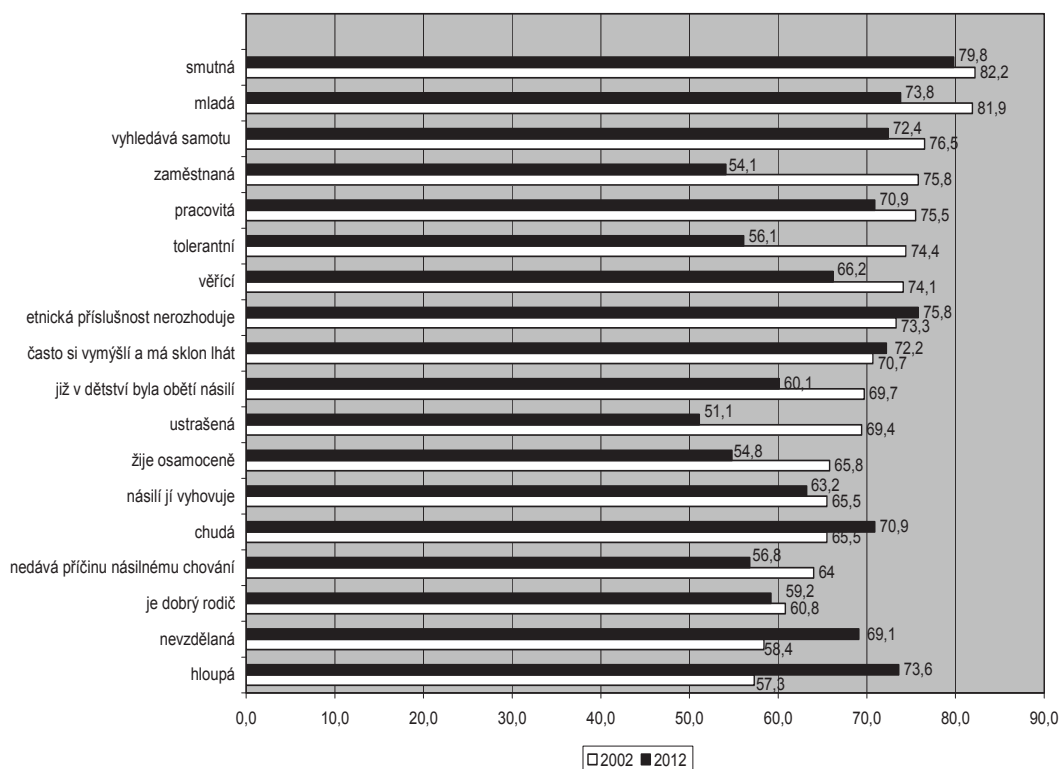
Graf 1 Názory veřejnosti na rod oběti (dle pohlaví) – srovnání

Ženě coby typické oběti pak česká společnost podle výsledků sémantického diferenciálu přisuzovala v první vlně šetření nejčastěji následující parametry⁴: mladá, hloupá, nedává příčinu násilnému chování, je dobrý rodič, tolerantní, nevzdělaná, chudá, násilí jí vyhovuje, raději vyhledává samotu a žije osamocně, pracovitá, často si vymýšlí a má

sklon lhát, zaměstnaná, věřící, etnická příslušnost nerozhoduje, již v dětství byla obětí násilí, smutná, ustrašená. V opakovaném šetření se pořadí hlavních kategorií změnilo: domněnka, že týraná žena je mladá, pokleslá; dále výrazný pokles (o pětinu) zaznamenala kategorie zaměstnaná a tolerantní, ustrašená a že žije v sociální izolaci. Téměř o čtvrt-

tinu stoupl názor, že oběť domácího násilí je hloupá a nezdělaná (graf 2). Domníváme se, že tento posun způsobuje obraz oběti v médiích, kde jsou často prezentovány extrémní případy, jistě v tendenci nastolování agendy – agenda setting, mezi jehož nejdůležitější důsledky patří usměrňování, tj. zvýznamňování perspektiv, podle nichž se bude následně orientovat názor veřejnosti. Média v tomto smyslu nastolují veřejnosti její agendu – kon-

struují vlastní realitu. Tento proces je obzvláště patrný u řady témat, a samozřejmě pak u takových, která apelují na lidské emoce a základní hodnoty (McCombs, 2009, s. 60). Tyto charakteristiky však neodpovídají realitě, naopak je zde patrný nárůst stereotypního vnímání. V tomto slova smyslu jsme přesvědčeni, že legislativní úpravy nekorespondují se zvýšením povědomí o skutečném obrazu domácího násilí, respektive jeho obětí.

Graf 2 Názory veřejnosti na typickou oběť domácího násilí – srovnání (v %)

Výrazné zvýšení ve výše zmíněných kategoriích se jistě vztahuje k obecně vnímané skutečnosti, že „přece musí být hloupá“, když od násilníka odejde, anebo jí tento model vztahové interakce „musí“ vyhovovat. Profil oběti domácího násilí přitom není jednotný, a je jasné, že domácí násilí se týká všech socioekonomických vrstev, tedy i vzdělanostních, inteligenčních. Vysvětlení, proč oběť setrvává i nadále ve vztahu s násilníkem, tedy není správné hledat v závislosti na těchto parametrech, ale je možné jej nalézt spíše ve specifických dopadech na psychiku oběti domácího násilí, např. syndrom týrané ženy.

Mezi alarmující názory, které vyplývají z šetření sémantickým diferencíálem, patří i fakt, že 52,7 % respondentů předpokládá, že oběť násilí sama provokuje. K této problematice se v sémantickém diferencíálu vztahovala kontrolní dvojice opozit, kdy více než třetina (36 %) respondentů uvádí, že oběť sama vyvolává násilné chování, tento názor ještě vzrostl v opakovaném šetření – v roce 2012 se 42,8 % respondentů domnívá, že oběť násilí svým chováním sama provokuje. Tento stereotyp má své kořeny pravděpodobně v tom, že násilničtí partneři se na „vyprovokování“ k násilí vmlouvají. Důvodem k násilí podle nich může být cokoliv,

co odporuje jejich představám. Násilné činy bývají v jistých situacích takto odůvodňovány a vina je přičítána ženě. K násilí se v rodině uchýlí, jelikož mají pocit, že si to mohou dovolit, a protože touží získat nad partnerkou absolutní moc a kontrolu. V zásadě se ale mohou stát všechny situace každodenního života a všedního dne záminkou k tomu, aby muž ženu zneužil: ženy „provokují“, pokud jsou jiného názoru, ale i tehdy, když se pokoušejí přizpůsobit. To však nemůže být důvodem ani záminkou legitimizace jakéhokoli násilí. Pachatel je za svůj čin zodpovědný (Gjuričová, 1999, s. 70).

Podobně varující a související s předchozím je názor 70,7 % respondentů, že oběť domácího násilí si často vymýšlí a má sklon lhát a téměř polovina (48,7 %) respondentů se domnívá, že oběť je ke svému okolí sama agresivní. I tyto charakteristiky korespondují s mýtem o tom, že týraná žena často zkrusluje celou situaci, vymýšlí si, aby se „pomstila“ partnerovi, sama vyvolává spory, nechová se vstřícně k okolí a ve vztazích nikdy není vina pouze na jedné straně.

Výzkum prokázal, že současná česká společnost nepřisuzuje oběti žádnou konkrétní etnickou příslušnost (73,3 % respondentů uvádí, že etnická příslušnost nerozhoduje), podobně pak v opakovaném šetření po deseti letech nedošlo k žádné výrazné změně (75,8 %), ovšem domnívá se, že oběť pochází z chudých vrstev (65,5 %), kde došlo k pětiprocentním nárůstu; naopak pokles o 8 procentních bodů zaznamenala kategorie, že se jedná o věřící osobu. Tyto názory podporují domněnku veřejnosti, že domácí násilí se týká pouze některých skupin obyvatel, například převážně materiálně slabých a nevzdělaných (viz výše) (Čírtková, 2001, s. 15; Pokorná et al., 2008, s. 51).

Významné je rovněž zjištění, že většina respondentů je přesvědčena, že oběť domácího násilí byla již v dětství obětí násilí, přestože zde po deseti letech zaznamenáváme snížení téměř o desetinu. Ženy, které se staly obětí domácího násilí, samy skutečně vypovídají o tom, že již v původní rodině byly svědky násilí nebo dokonce na nich samých bylo násilí páčáno. Ve srovnání s výsledky dotazníkového šetření u obětí domácího násilí se ukazuje, že ženy-oběti byly ve své rodině svědkem domácího násilí ve 43,3 % a samy pak obětí tohoto násilí ve 23,3 %. Děti, které jsou svědky domácího násilí, mají dle mnoha výzkumů stejné obtíže jako děti, které jsou samy týrány (srov. Holub, 2004, s. 2). Podle zprávy Světové zdravotnické organizace trpí velmi často poruchami chování a emocionálními potížemi, úzkostmi, depresemi, nízkým sebevědomím,

zdravotními potížemi. Cítí se za násilí odpovědné, obviňují se, nemají důvěru k cizím lidem, mají zhoršené školní výsledky. Tyto děti mohou následně projít řadou vývojových poruch, které se projevují v jejich chování, citech a v přizpůsobivosti, což mohou být dlouhodobé následky domácího násilí. V souvislosti s tímto se hovoří o transgeneračním přenosu chování přecházejícího z rodičů na děti v jejich původní rodině a dále v dospělosti opět na jejich děti. Hovoříme tak o modelovém chování rodičů, které se uplatňuje i v případě násilného chování jednoho z partnerů v rodině. V souvislosti s průzkumy týraných žen se prokazuje, že v rodině jejich partnera, který se rovněž dopouštěl násilí, otec bil matku, byl v rodině dominantní a vyžadoval poslušnost a trestal i děti, včetně syna i dcery (Gjuričová et al., 2000, s. 47).

ZÁVĚR

Na základě výše uvedené prezentace vybraných výsledků našeho longitudinálního šetření se domníváme, že legislativní změny dovedly problematiku domácího násilí ke zvýšenému zájmu veřejnosti. Z pohledu autorek však minimálně přispívají ke změně postojů, vnímání a hodnocení problematiky domácího násilí širokou veřejností, podobně jako i opakované kampaně obecné prevence zaměřené proti domácímu násilí. Stereotypní představy podporuje rovněž obraz oběti v médiích, kde jsou většinou prezentovány extrémní případy. Tato mediální konstrukce reality přispívá k nastavení schématu „typického“ obrazu oběti v české společnosti, jenž neodpovídá skutečnosti. Autorky apelují na absenci systematické a kontinuální prevence včetně chybějící komplexní práce s pachatelem, na velmi nízkou úroveň informovanosti o tomto sociálněpatologickém jevu, důsledkem čehož je fixace stereotypního vnímání obětí domácího násilí, jak dokládají názory veřejnosti v opakovaném šetření po deseti letech. K tomu, aby byl boj proti násilnému chování v rodině účinný, musí vznikat nová zařízení primární i sekundární prevence, která budou pracovat s (potenciální) obětí i (potenciální) pachatelem. Je nezbytné na všech úrovních, všemi kompetentními orgány provádět screening domácího násilí a za tímto účelem informovat všechny zúčastněné složky.

V neposlední řadě je třeba posílit spolupráci s ostatními zeměmi Evropské unie, kde činnost na poli boje proti domácímu násilí přináší své pozitivní výsledky (například sousední Rakousko a Spolková republika Německo). Je jasné, že práce zaměřená proti domácímu násilí vyžaduje kromě velkého

osobního úsilí i značné množství finančních prostředků a stát může být v tomto smyslu pouze parciálním „investorem“. Právě proto je i na tomto místě důležité zdůraznit, že fondy Evropské unie jsou boji proti domácímu násilí a diskriminaci žen obecně otevřeny i pro nové členské země; tato práce může sloužit i jako základní pomůcka pro popis současného stavu problematiky domácího násilí na ženách v České republice pro případné zájemce o fundraising. Jedním z cílů je jistě podpora poradenství pro násilnické muže, nabízející pomoc ženě-oběti domácího násilí. Násilník většinou pomoc nevyhledává sám, a pokud se tak stane, hledá ji v „manželské poradně“. Ovšem taková práce s pachatelem je nedostatečná. Jak ukazují nejnovější poznatky, včetně námi prezentovaného výzkumu,

nezbytná je správně strukturovaná a vedená psychosociální práce s násilnickým mužem s cílem konfrontovat ho s jeho násilnickým chováním, vyžadující přijetí zodpovědnosti za vlastní činy. Řešením mohou být například tréninkové kurzy pro násilnické muže; jedná se o program aktivní sociální výuky, která má být impulzem pro změnu v chování. Základem tohoto kurzu je analýza důvodů a dynamiky násilí, podle které se u týrání jedná o naučené chování. Je zakomponováno do systému dominantního jednání za účelem prosadit násilím zájmy muže a nad ženou vykonávat moc a kontrolu. Důležité je pracovat na konfrontaci pachatele s různými formami násilí, vyzvat je, aby našli alternativy ke svému násilnickému chování, pomoci jim v nacvičení partnerského chování bez násilí.

Poznámky:

- ¹ V roce 2011 bylo v České republice vykázáno policisty ze společného obydlí 1 430 osob v souvislosti s domácím násilím. V porovnání s rokem 2010 (1 058 vykázání) došlo k nárůstu o 372 případů vykázání, tedy cca o 35 %. Z toho ve 170 případech se jednalo o vykázání opakované. Za stejné období evidovala pořádková služba Policie ČR celkem 6 792 úředních záznamů o výjezdu k incidentu se znaky domácího násilí, nejvíce takových výjezdů bylo zaznamenáno v rámci Moravskoslezského kraje (1 157), Olomouckého (1 063), Zlínského (812) a Ústeckého kraje (585). Vykázanými osobami byli v 1 280 případech muži a ve 27 případech ženy, mezi nimi bylo 69 cizinců. Mezi osobami ohroženými domácím násilím dominovaly ženy, a to v 1 886 případech. Policie ČR také v souvislosti s případy domácího násilí, které řešila vykázáním, evidovala 1 453 nezletilých osob žijících ve společném obydlí, ve kterém k takovému násilí docházelo. Dokonce 675 dětí bylo násilnému incidentu přítomno. Vykázání ochránilo před dalšími možnými útoky celkem 2 060 osob, z toho 173 mužů, 1 446 žen a 441 dětí (zdroj: Statistika APIC a Policie ČR, BKB).
- ² Činnost intervenčních center upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
- ³ Zde je třeba znovu poznamenat, že statistiky jsou orientační, opírají se o čísla poskytovaná institucemi zabývajícími se pomocí obětem domácího násilí a pouze rámcově mapují rozptyl jevu v široké populaci. Jedná se víceméně o konstantní situaci, a to z geografického i temporálního hlediska.
Srov.: Veškeré výzkumy shodně potvrzují, že většinovými oběťmi domácího násilí jsou ženy (92 až 98 % z celkového počtu obětí). Podle výzkumných údajů i podle statistik poradenských center se počet mužských obětí domácího násilí pohybuje v intervalu 2 až 5 %. Koncem 90. let se však tento obraz začíná měnit. Objevují se sofistikovanější studie, které začínají zpochybňovat jednosměrnost domácího násilí (Čírtková, 2002).
Srov.: Dle četnosti vykázání: rok 2010 – vykázáno 1 035 mužů, 25 žen.
Srov.: Statistika Bílého kruhu bezpečí (1991–2010): Domácí násilí na mužích v poradnách Bílého kruhu bezpečí – 160 osobních konzultací, kdy byl muž ohroženou osobou) z 11 093 všech konzultací.
- ⁴ Pořadí jednotlivých charakteristik odráží pořadí opozitních kategorií uvedených ve formuláři sémantického diferenciálu. V celkové charakteristice uvádíme znaky, u kterých respondenti uvedli jasné diference.

LITERATURA

1. Buriánek J (1988). Sémantický diferenciál jako technika sociologického výzkumu. Sociologický časopis/ Czech Sociological Review. 24/6: 645–656. ISSN 0038-0288.
2. Čermáková M (1995). Gender, společnost, pracovní trh. Sociologický časopis/Czech Sociological Review. 31/ 1: 7–24. ISSN 0038-0288.
3. Červinková A, Linková M, Šaldová K (2002). Genderové aspekty ve vědě: představení základních konceptů. Kontext: časopis pro gender a vědu, s. 1–12. ISSN 1213-0028.
4. Čírtková L (2001). Oběti domácího násilí. Psychologie dnes. 11/1: 14–16. ISSN 1212-9607.

5. Čírtková L (2002). Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. [online] Policista, No. 7. [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2002/07/cirtkova.html>
6. Fiske ST (2000). Stereotyping, prejudice, and discrimination at the seam between the centuries: Evolution, culture, mind, and brain. *European Journal of Social Psychology*. 30: 299–322. ISSN 1099-0992.
7. Gjuríčová Š (1999). Konstrukce gender: Maskulinita a femininita z odlišných perspektiv. In Věšíňová-Kalivodová E, Maříková H (1999). Společnost žen a mužů z aspektu gender, Praha: Open Society Fund Praha, s. 69–81. ISBN neuvedeno.
8. Gjuríčová Š, Kocourková J, Koutek J (2000). Podoby násilí v rodině. Praha: Vyšehrad, 101 s. ISBN 80-7021-46-3.
9. Goffman E (1999). Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě. Praha: Nakladatelství studia Ypsilon, 247 s. ISBN 80-902482-4-1.
10. Holub P (2004). Násilí od partnerů je horší než od cizích mužů. *Hospodářské noviny*. Vyd. Praha, 18. 2. s. 1–3.
11. Hrušková M (2008). Systémové změny v řešení případů domácího násilí v České republice. In: Dny sociální práce. Transformácia sociálnem sféry a sociálna práca (Európa, právo, prax). Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Nitra, s. 72–82. ISBN 978-80-8094-231-1.
12. Hrušková M, Kozlová L (2003). Násilí na ženách – současný stav. *Sociální práce*. Praha: Triton, 336 s. ISBN 80-7254-138-2.
13. Jeřábek H (1992). Úvod do sociologického výzkumu. Praha: Carolinum, 140 s. ISBN 80-7066-662-5.
14. McCombs M (2009). Agenda Setting: Nastolování agendy, masová média a veřejné mínění. Praha: Portál, 251 s. ISBN 978-80-7367-591-2.
15. Menard SW (2008). *Handbook of Longitudinal Research: Design, Measurement, and Analysis*. Colorado: Academic Press, 696 p. ISBN 0123704812.
16. Osgood ChE, Suci GJ, Tannenbaum PH (1957). *The measurement of meaning*. Urbana: University of Illinois Press. 352 p. ISBN 0-252-74539-6.
17. Pokorná D, Marvánová-Vargová B, Toufarová M (2008). *Partnerské násilí*. Praha: Linde. 159 s. ISBN 978-80-86131-76.
18. Renzetti CM, Curran D (2003). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum. 641 s. ISBN 80-246-0525-2.
19. Wharton S (2005). *Invisible Females, Incapable Males: Gender Construction in a Children's Reading Scheme*. Language and Education. Coventry, UK: University of Warwick. 19/3: 238–251. ISSN 0950-0782.

✉ **Kontakt:**

PhDr. Martina Hrušková, Ph.D., Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra sociální práce, Emy Destinové 46, 370 05 České Budějovice
E-mail: hruškova@zsf.jcu.cz